

Direcția Județeană pentru Cultură Brașov

Patrimoniul Național

Monumente istorice din județul Brașov

ARHITECTURA BISERICILOR FORTIFICATE

Directia Județeană pentru Cultură Brașov
Patrimoniul Național

Monumente istorice din județul Brașov

ARHITECTURA BISERICILOR FORTIFICATE

MITRAN GHEORGHE

editura *Foton*

Director Editură: **Radu Pescaru**
Tehnoredactare & DTP: **Sorin Centea**
Grafică: **Anna-Maria Stinghe**
Documentare: **Mitran Gheorghe**
Corectură: **Mitran Gheorghe**
Foto: **Radu Pescaru, Peter Simon**
Tipar: **Brahms International SRL**

Tel./Fax: 0040 268 427047
Fax2mail: 0372 871 473
Tel.: 0040 740 166097, 0040 788 090909
E-mail: foton@foton.ro, www.foton.ro
ISBN: 978-606-8582-03-0

Str. Memorandului nr. 33, Braşov 500045
Tel: 0268 401 790, 0723 401 790, 0368 401 896
Fax: 0268 410 422
E-mail: office@brahms.ro; www.brahms.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
Monumente istorice din judeţul Braşov. - Braşov : Foton, 2013-
vol.
ISBN 978-606-8582-02-3
Vol. 1. : Arhitectura bisericilor fortificate. - 2013. - Bibliogr. –
ISBN 978-606-8582-03-0

725.94(498 Braşov)

Copertă faţă, monument istoric Ansamblul Bisericii Evanghelice Hărman-vedere aeriană.
Copertă spate, Ansamblul Bisericii Evanghelice Homorod.

Direcţia Judeţeană pentru Cultură Braşov a elaborat şi finanţat această lucrare de promovare a unei componente importante a patrimoniului construit din Judeţul Braşov în interesul public, de a face cunoscute valorile cultural-istorice ale patrimoniului cultural naţional, ARHITECTURA BISERICILOR FORTIFICATE SĂSEŞTI - dimensiune culturală europeană a patrimoniului României.

Lucrarea se constituie pe un fond documentar-fotografic realizat de Dl. Radu Pescaru, căruia în calitate de autor îi aducem mulţumirile şi aprecierile noastre.

Toate drepturile rezervate. Niciun material din această lucrare nu poate fi total sau parţial reprodus, păstrat într-un sistem pentru modificări sau transmis în orice formă electronică sau mecanică, fotocopiere, înregistrare a materialului fără a fi obţinut în prealabil acordul scris din partea Editurii Foton.

Introducere	4
Țara Bârsei	6
Bod	6
Cristian	7
Codlea	8
Feldioara	10
Hălchiu	12
Ghimbav	14
Măieruș	15
Hărman	16
Prejmer	19
Sânpetru	22
Roșbav	24
Vulcan	25
Zona Rupea	26
Beia	26
Bunești	28
Cața	30
Criț	32
Dacia	33
Drăușeni	34
Jibert	36
Mercheașa	37
Fișer	38
Hălmeag	40
Homorod	42
Meșendorf	44
Roadeș	46
Ticușu Vechi	48
Ungra	49
Viscri	50
Făgăraș - zona nordică	52
Bărcuț	52
Cincu	53
Cincșor	54
Rodbav	56
Seliștat	58
Șoarș	60
Felmer	61
Bibliografie	62

„Ein veste Burg ist unser Gott“

(O cetate puternică este Dumnezeu nostru)

Luther

Introducere

Monumentele istorice reprezintă o importantă resursă națională, expresia creației istorice și culturale a poporului nostru, a comunităților etnice cu care am conviețuit în spațiul geo-politic comun, istoricește determinat.

Bisericile fortificate sunt cetăți țărănești săsești construite de comunități inițial în jurul bisericilor catolice și ulterior devenite evanghelice după Luther, de la jumătatea sec. al XVI-lea.

Arhitectura tradițională a acestor ansambluri constructive a conferit zonelor geografice aparținătoare perenitatea spațiilor istorice. Acestea sunt zone construite protejate, situri istorice care condiționează evoluția comunităților umane. Conceptul de reabilitare trebuie să se bazeze pe principiile conservării în spațiul istoric consacrat. Faptul că aceste modele arhitecturale aparținând siturilor istorice rurale au rezistat 800 de ani factorilor de risc, umani și naturali, reprezintă o moștenire excepțională care trebuie salvată și conservată în substanța sa istorică. În mare parte aceste ansambluri au fost mai mult sau mai puțin restaurate, conservate, reabilitate în jud. Brașov datorită unui efort susținut, dar nu trebuie să uităm că, încă va exista pericolul factorilor de risc naturali și umani care vulnerabilizează patrimoniul arhitectural.

Cetățile țărănești săsești care au adăpostit spațiul sacru al bisericilor de-a lungul timpului cu o arhitectură unitară sunt unice în peisajul arhitecturii europene. Ele reprezintă un concept integrat al arhitecturii eclesiastice cu arhitectura civilă a fortificațiilor, o sursă a geniului

creator local. Această sinteză constructivă a sacrului cu spiritual pragmatic, defensiv, din siturile rurale a apărut, s-a dezvoltat și s-a specializat ca efect al invaziilor și asediilor succesive ale turcilor și tătarilor.

Primul eveniment demolator pentru toate comunitățile locale a fost invazia tătarilor din 1241-1242. Regii Ungariei au încurajat fortificarea bisericilor pentru ca locuitorii să aibă unde să se refugieze. Colonizarea populației germanice în teritoriile transilvănene după sec. al XII-lea până la începutul sec. al XIV-lea, de către regalitatea ungară precum și a cavalerilor teutoni în Țara Bârsei în 1211 au determinat apariția localităților cu o populație sedentară, crearea premizelor de promovare și răspândire a religiei catolice, a ordinelor religioase, în special al ordinului cistercienilor, care au realizat un program edilitar specific perioadei respective. Invaziile turcești din sec. al XV-lea: 1420, 1421, 1432, 1436, 1438, 1442, 1444 și 1491 au antrenat fortificarea amplă a bisericilor în sec. al XVI-lea și în cursul sec. al XVII-lea. Bisericile erau înconjurate de ziduri masive întărite cu turnuri, bastioane, Zwingere, diferite tipuri de guri de tragere etc. În perimetrul zidurilor funcționau construcții pentru școli, grajduri pentru animale, cămări pentru provizii, cuptoare de pâine, turnuri pentru afumătorii și păstrarea cărnurilor, slăninilor, tot ce era nevoie pentru o economie rurală închisă. Aceste opere excepționale de arhitectură au devenit simbolurile comunităților și a spiritului pragmatic de adaptare la mediul natural și la acela al vicisitudinilor.

Programul edilitar al ansamblurilor are câteva tipologii:

- Ansambluri fortificate tipice șesului Țării Bârsei cu biserici relativ mari și fortificații ample, complexe (Prejmer, Sânpetru, Hârman, Codlea, Cristian, Hălchiu etc.) care depindeau administrativ și se aflau în zona de influență culturală și economică a cetății orașului Brașovului.

- Ansambluri fortificate din zonele colinare Zona Rupea și zona de nord a Făgărașului cu elementele constructive de apărare, turnuri, bastioane repartizate egal atât la nivelul bisericii cât și cel al incintei. Planul incintelor era rotund, oval, poligonal, pătrat, dreptunghiular în raport de epocă și zonă geografică.

În timp, bisericile au fost restructurate, colateralele au fost demolate și la nivelul superior, corul a devenit bastion, turnurile de vest au fost transformate în redute cu funcțiuni de apărare și observație. Ele se profilau de la distanțe mari și marcau zona ca spațiu construit. Aceste zone erau influențate cultural de orașul Sighișoara.

- Bisericile fortărețe de tip edificiu au apărut la sfârșitul sec. al XV-lea. Cetățile își semnalau pericolele prin fumuri iar cele din zona Țării Bârsei semnalau pericolul comunităților din zona Făgăraș, Rupea prin fumul ridicat în cetatea amplasată pe Măgura Codlei sau cetatea Crizbav amplasată pe un munte cu vizibilitate din ambele părți.

La sfârșitul sec. al XVIII-lea bisericile fortificate au pierdut funcția lor defensivă și au primit funcțiuni domestice proprii comunităților. În proximitatea zidurilor au fost construite școli, case parohiale, de rugăciuni, în general spații cu utilitate publică. Arhitectura vernaculară săsească se dezvoltă în sec. XVIII-lea și sec. al XIX-lea în jurul bisericilor fortificate, gospodăriile se parcelează ordonat pe adâncime cu frontul caselor așazat de-a lungul drumului principal. Arhitectura siturilor rurale săsești s-a dezvoltat în conformitate cu

nivelul și specificul ocupațiilor tradiționale ale comunității respectiv, locuința și dependențele.

Ca expresie a acestor valori arhitecturale atât de bine păstrate, unice în felul lor, expresia unei medievalități viu transmise, bisericile fortificate săsești din Viscri și Prejmer, jud. Brașov, alături de alte capodopere ale arhitecturii transilvănene din aceeași filiație au primit o importanță universală prin înscrierea lor în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO. Cercetările prezente și ulterioare efectuate pe aceste monumente istorice în scopul restaurării, conservării și reabilitării lor vor scoate la lumină importante și valoroase vestigii culturale istorice, cum sunt registrele cu pictură murală din perioada catolicismului, martelate în perioada Reformei, vestigii arheologice și componente arhitecturale deosebit de valoroase.

Astfel, aceste obiective istorice vor deveni mai bogate, mai interesante și mai atractive, cultural, istoric, artistic, documentar și turistic. Arhitectura istorică a bisericii fortificate, rezistența unică în fața timpului și a vicisitudinilor nu ar fi fost posibilă fără amintirea și conștiința preoților sași, apostoli ai comunităților, legați istoric de spiritul și valoarea acestor edificii sacre.

Figurile lor se identifică cu bisericile din micile și frumoasele sate ardelenene care reprezintă ultimele tipuri de viață comunitară rurală coagulată sub forma gospodăriilor țărănești în jurul bisericilor fortificate.

Faimosul imn al lui Luther „Ein veste Burg ist unser Gott” (O cetate puternică este Dumnezeu nostru) este un pilon al credinței ce a susținut speranța comunităților și contrafortul bisericilor săsești de-a lungul a peste 450 de ani în 800 de ani de existență neîntreruptă.

MITRAN GHEORGHE

Țara Bârsei

BOD (BRENDORF),

p.m.d. 1356, 1368, 1377, 1395.

Cod LMI BV-II-a-A-11607. Ansamblul bisericii ev. fortificate.

Fostă bazilică romanică, sec al XIII- începutul sec. al XIV-lea, „Sf. Nicolae”. În 1802 biserica s-a prăbușit la cutremur. Noua biserică sală a fost construită în 1806, în stil neoclasic. Corul prezintă fragmente de frescă cu apostoli. Altarul a fost pictat de Karl Dörschlag. Incinta fortificată de formă poligonală a fost construită în 1500 și a fost dărâmată în 1865. Ea era compusă din zidul de incintă cu trei turnuri, cu acoperiș în pantă, un bastion și gang de intrare cu acoperiș în două ape. Turnul clopotniță s-a prăbușit la cutremurul din 1790 și a fost reconstruit în 1799.

(Fabini H.- Atlas....; Dancu I.F.- Cetăți.....)

Țara Bârsei

CRISTIAN (NEUSTADT),

sec al XIII-lea, p.m.d. 1362, 1377 -
„nova civitas” - privilegiu - împreună cu celelalte
12 localități libere confirmă că aparțin Brașovului.

Cod LMI Bv-II-a-A-11652. Ansamblul bisericii ev. fortificate.

BISERICĂ EV. FORTIFICATĂ, sec. al XIII-lea, „Sf. Nicolae”.

Construcție originară cisterciană, romanică din care se păstrează: portalul de vest, rozasa turnului și zona inferioară a turnului. Două chei de boltă reprezintă un relief cu „Agnus Dei” și o rozetă. Corul gotic și sacristia datează din prima jumătate a sec. XV. Biserica veche a fost demolată și construită o biserică nouă în stil neoclasic între 1839-1841. Plan bazilical cu trei nave. La interior biserica adăpostește un altar neoclasic, 1890, statuia lui Iisus, executată de maestrul brașovean Johann Bartel, orga în stil neogotic 1841-1842, amvonul empire -1842 și o lespede funerară din cor inscripționată Ana May-1631.

Incinta fortificată are două inele de curține ovale. Curtina interioară este prevăzută cu nouă turnuri medievale și cea exterioară prevăzută cu un turn poligonal, 1654. Gangul de intrare și comunicare este surmontat de barbacană, care păstrează herșa și boltirea gotică. Acoperișul tip pupitru sec XVI-XVII. Se păstrează gurile de tragere și urme ale fostei galerii de strajă. În 1899, au fost demolate camerele de provizii de pe fața interioară a zidului. În jurul celor două curține era amenajat un șanț cu apă alimentat din râul Ghimbășel.

(TMT. Jud. Brașov, 3.4.)

CODLEA (ZEIDEN),

p.m.d. 1215, 1419- statut de târg cu bresle de meseriași
(rotari, dogari, fierari, țesători, cizmari).

Pe dealul Măgura Codlei a fost fondată Cetatea Neagră
(Schwarzberg) de către Ordinul cavalerilor teutoni pe
amplasamentul fostei cetăți dacice, sec. I î.e.n. - I e.n. care
a fost folosită de sași până la începutul sec. al XV-lea

Cod LMI BV-II-a-A-11643. Ansamblul bisericii ev. fortificate.

BISERICĂ EV. FORTIFICATĂ, sec. XV-XVI, „Sf. Gheorghe și Mihail”, sec. al
XIII-lea. Biserică sală, romanică, cu naos și cor semicircular. Edificiul și
fortificațiile au fost construite după 1500 în stil gotic, în urma invaziilor
turcești din 1431-1432 și a durat până în sec. XVII. Biserica a fost refăcută
după un incendiu în 1702. Din construcția romanică se mai păstrează
portalul, o parte din fațada de vest. Din faza gotică a sec. al XVI-lea se
mai păstrează corul cu boltă cu nervuri în plasă și console, ferestre cu arc
frânt și sacristia. Interiorul bisericii datează din 1702. Tavan cu 252 de
casete din lemn pictat de Johannes Stoltz din Vulcan ajutat de Thomas
Gross, reprezentat autoportret într-o casetă în 1712. În 1959 tavanul a

fost consolidat și pictura a fost restaurată de
către pictorul codlean Eduard Morres. 1783- orgă
cu 2000 de tuburi. 1904- altar neogotic sculptat
de Johann Bartel din Brașov. Mobilierul neogotic a
fost executat de maiștrii tâmplari din Codlea.

Incinta fortificată este marcată de patru
turnuri: Turnul Rotarilor, Turnul Fierarilor, Turnul
Țesătorilor, Turnul Dogarilor. Pe zidul de incintă
la interior sunt construite cămări de provizii din
zidărie și lemn dispuse pe două nivele. Zidurile
cetății sunt prevăzute cu guri de tragere și galerii
de acces la turnuri. Cetatea a avut o triplă incintă
de cortine, o parte din fortificații și inelul al
treilea de apărare au fost demolate. În 1836 a fost
construită Școala evanghelică.

(TMT. Jud. Brașov, 3.4.)

FELDIOARA (MARIENBURG),

p.m.d. 1225, „Castrum Mariae”
1240- regele Bela al IV-lea, 1379-1380 - regele
Ludovic, 1392 și 1395- regele Sigismund.

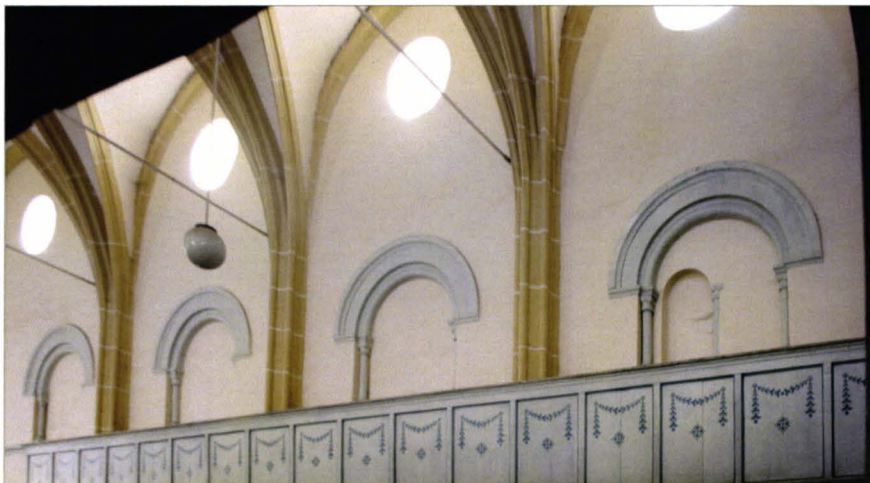
Cod LMI – BV-II-a-A- 11694. Ansamblul bisericii ev. fortificate.

Biserică, stil romanic, sec. al XIII-lea. Bazilică cu turn clopotniță și portal romanic. În cursul timpului biserica a suferit modificări ulterioare.

În sec al XVI-XVII-lea s-a ridicat incinta fortificată. Vechiul altar din sec. al XV-lea se află la Biserica Neagră- Brașov. Pictura murală cu reprezentări din noul testament este unică în bisericile fortificate din zonă. Ca elemente de arhitectură deosebită se disting ferestrele bifore romanice din piatră. Tipul de fortificații al bisericii arată că vechea cetate teutonică a fost transformată ulterior în cetate țărănească. La interior, în nava laterală, pe latura de sud și nord sunt figurate din piatră sculptată capituluri și console romanice, măști, dragoni, Sf. Gheorghe, cerbi, câinii

iadului, animale fabuloase, rege și regină, ființe fabuloase, etc. Corul a fost realizat în sec. al XIV-XV-lea și este în stil gotic. În biserică apar inscripționate datări, 1471, 1474, 1475 (relief biblic cu tema Ghetsimani). În 1840 au avut loc o serie de reparații iar în 1975 consolidări. Cercetări arheologice au fost realizate de arhg. Radu Popa și Daniela Marcu - 1990, 1991, 1992. (Fabini H.- Atlas...; Dancu I. F.- Cetăți.....)

HĂLCHIU (HELDSDORF),

p.m.d. 1335, „castrum heltwen”, 1377, 1378,
1417, 1420, 1421, 1422, 1427, regele Sigismund.

Cod. LMI – BV-II-m-B-11709 Ansamblul bisericii ev. fortificate.

Biserică veche romanică „Sf Andrei”. În sec al XV-lea a fost edificată o biserică hală în stil gotic. Din arhitectura veche s-au păstrat portalul vestic și corul. Biserica a fost distrusă la cutremurul din 1802. Noul edificiu-biserică hală cu trei nave în stil clasicist a fost sfințit în anul 1807. Fortificația a fost construită în 1435, compusă din zid de incintă și o capelă. Ulterior incinta și-a dezvoltat componentele defensive: au apărut două incinte, una poligonală cu trei turnuri și galerii de strajă iar a doua în formă, de patrulater, întărită cu turn de colț. Din 1727 datează o gravură de Andreas Altomonte cu imaginea bisericii fortificate. La interior biserică deține un altar neogotic, un tabernacol gotic târziu din piatră sculptată încadrat în zidul corului, un medalion figural sculptat în piatră atașat pe cheia de boltă a corului. Cea mai valoroasă operă de artă este altarul poliptic medieval, pictat în prima jumătate a sec. al XVI-lea cu opt panouri cu scene biblice din patimile lui Iisus - în poziție închișă și patru

panouri - altar deschis - pictate cu scene din viața Sf. Andrei: cei trei martiri Andrei, Petru și Iacobus. Central, în nișa principală apare sculptat Iisus Pantocrator și cei patru evangheliști în nișe. La baza altarului, cinci apostoli sculptați în lemn, pictați, plasați în nișe, Aaron, Petru și Pavel, Abraham, Moise. Altarul a fost restaurat în anii 1975-1976.

(Fabini H.- Atlas...; Dancu I.F.- Cetăți...; Die Dörfer des Burzenland, Bv, 1929; Fr. Teutsch - Geschichte der evangelischen Kirche in Siebenbürgen, Sibiu, 1922).

GHIMBAV (WEIDENBACH),

p.m.d. 1224- Regele Andrei al II-lea
„Diploma de Aur”, 1342- Conrad de Weidenbach.
Ludovic, 1392 și 1395- regele Sigismund.

Cod. LMI – BV-II-a-A-11702 Ansamblul bisericii ev. fortificate.

Biserică bazilică romanică târzie și gotică timpurie, „Sf. Petru”. Nava flancată de două nave laterale sprijinite de contraforturi. Cor flancat de două capele. Lucrările din piatră ale bisericii au fost concepute de cavalerii teutoni. În sec. al XV-lea biserica romanică a fost reconstruită în stil gotic, absidă cu boltă ascuțită, sacristie cu două etaje, nava centrală tavan plan, arcul de triumf se termină în boltă ascuțită. Turn clopotniță în vest. Elemente valoroase de arhitectură veche păstrate: portal romanic târziu, pe latura de sud a capelei corului. Portal de sud gotic, portal de vest gotic. Nișă trafor piatră gotic. Incintă fortificată de formă poligonală întărită cu șapte turnuri de apărare din care se mai păstrează cinci. Construcție din piatră și cărămidă. Zidul de apărare era înconjurat de un șanț cu apă. Incinta era prevăzută cu guri de tragere, nișe și galerie de strajă. Absida

prezintă ferestre gotice din piatră, înalte cu trefle înscrise în cerc, contraforturi piatră. La interior biserica are un altar neoclasic de la jumătatea sec. al XIX-lea.

(Fabini H.- Atlas...; Die Dörfer des Burzenland, Bv, 1929; Fr. Teutsch - Geschichte der evangelischen Kirche in Siebenbürgen, Sibiu, 1922.)

MĂIERUȘ (NUSSBACH)

p.m.d. 1377 , "villa Nucum", 1427- regele Sigismund.

Cod. LMI-BV-II-a-A-11727, Ansamblul bisericii ev. fortificate.

Biserică sală, stil gotic, sec. XIV-XV, cu turn clopotniță în vest. Componente structurale vechi, originale: ancadramele piatră uși pe latura de sud și est și părți ale zidului de incintă. Fortificațiile zidului de incintă au fost ridicate în sec. al XV-lea. În 1475, arcadele turnului clopotniță au fost zidite. Portalul de sud din piatră, sec. al XV-lea. În interior biserica etalează un altar de la sfârșitul sec. al XVIII-lea, amvon și baldachin baroc.

(Fabini H.- Atlas.....; Dancu I.F.- Cetăți.....)

HĂRMAN (HONIGBERG),

p.m.d. 1240 „Mons Mellis” - regele Bella al IV-lea.

Cod. LMI -BV-II-a-A-11715 Ansamblul bisericii ev. fortificate.

Biserică bazilică romanică, „Sf. Nicolae”, sec. al XIII-lea. Din arhitectura veche originală se mai păstrează absida semicirculară, ferestrele bifore cu urme de picturi murale la exterior. Turnul clopotniță a fost construit în sec. XIV. Fortificațiile au fost ridicate în sec. al XV-lea, zidul de incintă oval, cu o înălțime de 12 m, întărit cu turnuri de apărare prismatice. Pe fața interioară a zidurilor erau dispuse camere de provizii pe două nivele și un Zwinger pe latura de sud-est. Fortificația era înconjurată de un șanț de apărare cu apă. Intrarea se face prin gangul principal, baroc, sec. al XVIII-lea, pe sub o casă și turn cu hersă. Se remarcă ca elemente de arhitectură defensivă turnul de sud-vest și turnul de nord-vest, turnul clopotniță. Componente de arhitectură veche păstrate: capela de est, absida cilindrică, portalul de vest cu toruri în retragere în stil gotic, portalul de sud, gotic. Incinta exterioară este marcată de șapte turnuri. Pe latura de sud-est, interiorul incintei prezintă camere de provizii. Actualmente biserica are o volumetrie trinavată cu contraforturi și absidă cilindrică cu două capele laterale. Pe latura de sud a bisericii, deasupra capelei există un palier cu camere de provizii, galerie de lemn și scară de acces. Timpanul Portalului de vest datând de la sfârșitul sec. al XV-lea este pictat cu motivul biblic al pelicanului (simbolul sacrificiului suprem al lui Iisus). Capela de est este pictată cu frescă în sec. al XIV-lea, în stil gotic, cu tema Judecata de Apoi. Anumite detalii au fost realizate în diferite intervale de timp. Reprezentarea cuprinde de la sfinți până la Iisus în mandorlă, un pelerinaj

al sfinților, poarta cerului, blestemul și ghearele iadului, Răstignirea și Nașterea lui Iisus, cele cinci fecioare nechibzuite și cele cinci Înțelepte, Revărsarea Sf. Duh, pelicanul, leul și unicornul. (Vătașianu, 1959/ Dancu 1980). Între 1976-1978, preotul Baldur Knall a reparat și conservat biserica. În 1996 a început restaurarea picturilor murale din capelă.

(Fabini H.- Atlas...; Dancu I.F.- Cetăți...; Die Dörfer des Burzenland, Bv, 1929; Fr. Teutsch -Geschichte der evangelischen Kirche in Siebenbürgen, Sibiu, 1922).

Țara Bârsei HĂRMAN (HONIGBERG)

PREJMER (TARTLAU)

COD LMI- Bv-II-a-A-11745 Ansamblul bisericii ev. fortificate.

Ansamblul bisericii evanghelice fortificate-patrimoniul mondial, UNESCO. După tradiție, satul a fost fondat de ordinul cavalerilor teutoni. Doc. din 1240 satul a fost inclus sub patronajul mănăstirii Cisterciene din Cârța. Biserica are un plan în cruce latină cu turn clopotniță. Brațele crucii sunt flancate la Sud și Nord prin colaterale. La exterior, remarcabile sunt ferestrele circulare cu deschideri polilobe și cornișe console-croșete tipic goticului cistercian provincial promovat de șantierul Cârța. La interior se evidențiază bolțile pe ogive care acoperă brațul de Sud, Est și Nord și care aparțin sistemului constructiv original. Construcția bisericii a fost începută de cavalerii teutoni după un plan în cruce greacă și construit spre sfârșitul sec. al XIII-lea sub influența atelierului cistercian, tip Cârța, devenind una din cele mai

vechi biserici al primului gotic din țară. În primul sfert al sec. al XVI-lea, brațul de Vest al bisericii a fost prelungit și reacoperit cu o boltă în stea, nervuri „en brique”. În același timp au fost ridicate cămărilor de provizii la interiorul și exteriorul bisericii, acestea având forme ale Renașterii.

Incinta fortificată de formă circulară posedă două ziduri concentrice. Incinta interioară cu o înălțime de 12 m este prevăzută cu guri de tragere, galerii de strajă pentru apărare, turnuri semicirculare avansate și un Turn Poartă protejat de o barbacană. Incinta fortificată exterioară prezintă un zid simplu, în piatră, parțial ruinat. În interiorul incintei și a barbacanei adosate zidului se găsesc o rețea de scări exterioare din lemn pentru accesul la galerii. Accesul în fortăreață se făcea printr-o galerie prevăzută cu arcade pe mici coloane. 250 de cămăruțe pentru provizii, aparținând familiilor săsești din comunitate, ridicate pe două, trei nivele pe fațadele curtinei interioare aveau destinația de a apăra bunurile și viața comunității în vremuri grele de asedii. Ridicarea incintei fortificate cuprindea o întreagă economie feudală închisă, pe lângă funcțiile de bază de apărare a vieții și bunurilor comunității, a spațiului sacru, aici funcționau o școală, un cuptor de pâine, o moară, locuința preotului etc. La începutul sec. al XVIII-lea a fost amenajată o nouă incintă.

(PM- INP Buc. 2010)

p.m.d. 1211, 1222, 1240 regele Bela IV

1218 – începutul construcției cavaleriei teutoni

Altar gotic executat după 1450, poliptic cu tablou central Iisus Răstignit pe cruce flancat de Maria și Sf. Ioan. Cele 8 panouri sunt pictate cu teme biblice: Coborârea de pe Cruce a lui Iisus, Punerea în criptă, Disparația din criptă, Învierea. În 1965 altarul a fost restaurat în București. Biserica posedă la interior un mobilier de strane foarte valoros, 1525-1526, lemn sculptat, pictat cu motive florale gotice târzii. Barbacana element constructiv defensiv a fost construită în sec. al XVI-lea. Între anii 1963 și 1970 ansamblul fortificat al bisericii a fost restaurat.

(Fabini H.- Atlas....)

Un rol important în gestionarea restaurărilor și consolidărilor succesive ale ansamblului monument istoric, dintre primele din țara noastră ca valoare istorică, artistică, arhitecturală, documentară, unul din cele mai bine conservate ansambluri de referință din România, monument UNESCO a avut-o de-a lungul timpului, preotul paroh Johann Orendi. Acesta a avut o colaborare deosebită cu autoritățile locale, centrale și Oficiul pentru Patrimoniul Cultural Național Brașov. Pe această cale ne exprimăm prețuirea pentru domnia sa, alături de alți preoți parohi care au contribuit direct la conservarea propriilor monumente istorice în condițiile date de atunci, înainte de 1989.

SÂNPETRU (PETERSBERG),

p.m.d. 1240 „Mons Sancti Petri”

Cod LMI-BV-II-a-A-11817 Ansamblul bisericii ev. fortificate.

Biserică trinavată, „Sf. Petru”, construită în stilul tranziției de la romanic spre gotic. Într-o descriere din 1790 era menționat că nervurile cupolei plecau din console figurale ce reprezentau cavalerii germani, un decan, o călugăriță și cei patru conți ai Țării Bârsei.

Cele două chei de boltă zidite în masa altarului indică o reprezentare Agnus-Dei și un relief al Sf. Petru din perioada goticului. În 1713 s-a prăbușit turnul clopotniță și în 1778 s-a construit pe vechile ziduri un nou turn, care s-a prăbușit și acesta în 1782. În 1793, o comisie din Brașov vine la Sânpetru și hotărăște demolarea bisericii și construirea uneia noi, orientată către vest și cu trei nave în configurația unei biserici-hală. Interiorul este realizat în stil clasicist. În navele laterale și în latura de est sunt încorporate galerii. Între 1817-1820 s-a construit turnul clopotniță în estul bisericii. Cupola se aseamănă cu cea a Bisericii Negre. În 1959 biserica a fost restaurată. Altarul clasicist provine din prima jumătate a sec. al XIX-lea, având în centru o plastică cu Iisus, flancat de Sf. Paul și Sf. Petru. Altarul este acoperit de un baldachin. În 1826, constructorul Johann Thoiss din Râșnov amplasează o orgă cu sistem mecanic. Din 1929 orga devine pneumatică.

Biserica a fost înconjurată de o incintă fortificată, parțial triplă. Zidul interior poartă caracteristicile constructive defensive specifice sec. al XV-lea. Zidul de incintă este întărit cu trei turnuri cu baza pătrată. În spațiul estic al subsolului se observă fragmente de frescă. În 1676 s-a construit un turn cu 5 colțuri în estul fortificației. În colțul de nord al incintei se află o capelă „Corpus Christi” construită în sec. XIII-XIV. Nivelul inferior

a fost folosit drept osuar în sec. XVI-XVII. Capela păstrează integral ansamblul în frescă de la 1400 ilustrând tema Mântuirii. Interiorul dreptunghiular al capelei este prevăzut cu o boltă simplă în cruce. Pereții capelei sunt decorați cu fresce: Încoronarea Maicii Domnului, Îngeri cu lumânări și instrumente muzicale, o reprezentare a lui Iisus cu apostolii, Ioan Botezătorul, personaje feminine cu aureolă, Sf. Arhanghel Mihail cu balanță și sabie, sfântul sacrificiu al mesei, Sf. Ștefan. Scenele sunt delimitate de decorații cu benzi. Stilul picturii are analogii cu pictura bisericilor din Bohemia, Tirol și Italia de Nord. În sec. al XV-lea capela a fost transformată în bastion. În 1556 se menționează că această capelă servește ca loc de ședere preotului în timpul asediilor.

*(Fabini H.- Atlas....; Dancu I.F.- Cetăți....;
....Des Burzenlandes, Bv., 1929 ;
Fr. Teutsch-Geschichte....; D.Jenei-Pictura...)*

ROTBAV (ROTHBACH),

p.m.d. 1371 „Ruffa rippa”

Cod LMI-BV-II-a-A-11768 Ansamblul bisericii ev. fortificate.

Biserica-sală romanică construită în jurul anilor 1300 cu o absidă semicirculară și cor pătrat. Din ea se mai păstrează o parte din turnul clopotniță și cor. Începând cu sec. al XV-lea biserica a fost fortificată. În 1732 biserica și satul au fost cuprinse de un incendiu. În 1740 s-au reconstruit turnul și corul în stil baroc. În 1870 capitelul turnului porții- „Purzengasser” - din Brașov a fost așezat pe turnul bisericii din Rotbav. După cutremurul din 1977 a fost consolidat turnul și clopotnița. Altarul baroc din 1740 reprezintă teme biblice Răstignirea și Învierea lui Iisus. Orga pneumatică a fost realizată în 1907 ca și ceasul turnului, fabricat în Leipzig. Incinta-fortificată de formă ovală a fost realizată pe fundația

unui zid mai vechi, fiind dotată cu magazii, ateliere și grajduri. Intrarea era apărată de turnul porții. Incinta a fost întărită cu turnuri iar coroana zidului era prevăzută cu nișe și guri de tragere. În 1898 a fost construită casa parohială pe locul de est al zidului de incintă.

*(Fabini H.- Atlas....; Dancu I.F.- Cetăți.....;
.... Buzenlandes, Bv., 1929).*

Arhitectura
Bisericilor Fortificate

VULCAN (WOLKENDORF)

p.m.d. -1220, 1377- "villa Volcan",
doc. al regelui Ludovic I.

Cod LMI BV-II-a-A-11849. Ansamblul bisericii ev. fortificate.

BISERICĂ EV. FORTIFICATĂ, sec. al XIII-lea, stil romanic. Biserică tip sală cu arc de triumf, a fost distrusă la invazia turcească din 1421. Biserica a fost refăcută de regele Sigismund, în stil gotic, sală cu cor, două travee, una dreptunghiulară și cealaltă poligonală. Corul păstrează contraforturi iar în interior se conservă bolțile gotice în cruce, pe ogive și console figurate cu măști umane. Construirea incintei la 1521.

1611- incinta și biserica au fost distruse de incursiunea armată a principelui Transilvaniei, Gabriel Bathory în Țara Bârsei.

1665- biserica tip navă a fost refăcută și acoperită cu un tavan casetat.

1760- s-a construit sacristia pe latura de sud, 1783-1795- s-a construit turnul de vest. 1833- biserica a fost „modernizată”. 1963- ultima restaurare.

Incintă fortificată cu trei turnuri exterioare rectangulare-1521

Drum de strajă datat 1521 și 1529. Aspectul actual datează din sec. al XVII (1684-1686). Fața interioară a zidului de sud, sud-vest este dotată cu

24 de camere de provizii cu două nivele. Fața exterioară a zidului conservă guri de tragere și 15 camere pe latura de nord vest. Pe fața exterioară- două nișe cu inscripții cu datările construcțiilor 1521 și 1833.

(T.M. Jud. Brașov, 3.4.)

Zona Rupea

BEIA (MEEBURG),

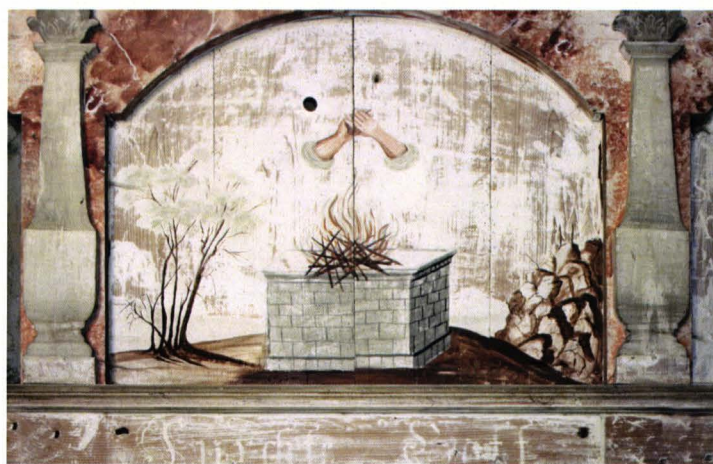
p.m.d. 1442

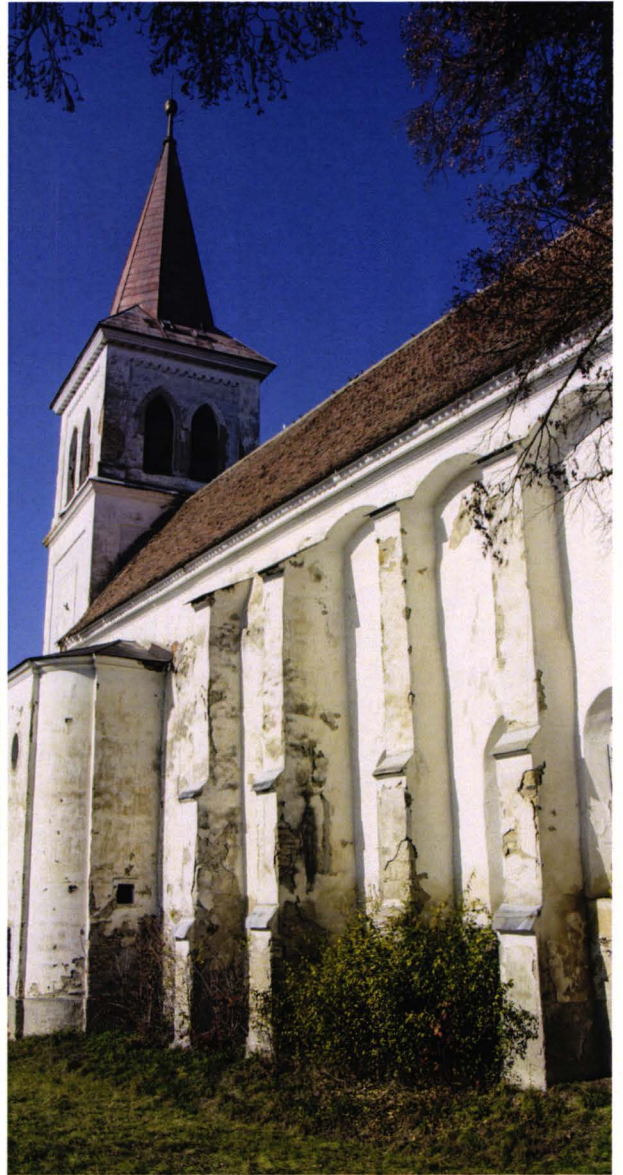
Cod LMI BV-II-a-A-11605. Ansamblul bisericii ev. fortificate.

Biserica „Sf. Ursula” cu turn clopotniță a fost construită la sf. sec. al XIV și începutul sec al XV-lea când a fost ridicată nava-sală gotică, corul dreptunghiular și absida poligonală. Biserica a fost fortificată între anii 1493-1506 prin supraînălțarea corului și a sălii prevăzute cu un drum de strajă. Contraforturile au fost unite printr-un ritm de arce cu galerie din lemn înzestrată cu crenele care au fost demolate în cursul sec. al XIX-lea. Incinta fortificată a fost întărită cu patru turnuri de apărare date cu 1664 și 1675. Altarul poliptic realizat în prima jumătate al XVI-lea este pictat pe lemn cu scene biblice cu legenda vieții Sfintei Ursula, opera lui Johannes Stoss, fiul lui Veit Stoss din Nürnberg, 1513. Analogii stilistice cu altarele din Fișer, Rodeș și Sighișoara. Astăzi el se află la Sighișoara, Biserica din Deal din cauza imposibilității asigurării condițiilor de securitate și

conservare. Turnul clopotniță cu acoperiș piramidal, prevăzut cu galerie pentru apărare și observație a fost demolat în 1892 și s-a ridicat turnul actual. În 1702 a fost refăcut arcul de triumf. Stranele și tribuna de pe latura de nord și sud sunt din lemn pictat, baroc provincial, 1768-1770. Biserica mai păstrează strana primarului Johann Schuller von Rosenthal din Sighișoara, 1698. În 1822 sala bisericii primește un aspect cu ornamente clasiciste.

(Fabini H.- Atlas....; Dancu I.F.- Cetăți.....)

BUNEȘTI (BODENDORF)

p.m.d. 1337.

Cod LMI-BV-a-A-11620. Ansamblul bisericii ev. fortificate.

Biserică romanică, sec. al XIV-lea, perioadă de tranziție, romanic- gotic. Fortificație, sec. al XVI-lea, zid de apărare circular întărit cu bastioane. În partea de sud-vest a navei se află un turn prin care se face accesul la galeria fortificată. Bastionul de sud al bisericii a fost transformat în școală și în sec. al XIX-lea devine casă parohială. Altar neoclasic. 2012/2013, în urma lucrărilor de cercetare și investigare a zonelor cu pictură murală au fost identificate: urme de pictură frescă în spatele amvonului, motive geometrice și florale poziționate pe suprafața arcului nord și sud, pe tot perimetrul corului a apărut o frescă, registru cu 15 sfinți Apostoli în picioare, deasupra cărora pe timpanul de sud este zugrăvită scena „Fuga în Egipt” iar pe timpanul de nord, scena „Nașterea lui Iisus”, texte caligrafice au apărut deasupra sacristiei. Investigațiile au demonstrat că vechiul cor era mai scund, acoperit cu o boltă cu penetrații, sprijinită pe arce ogivale. Pictura murală frescă datează din sec. al XIV-lea.

(Fabini H.- Atlas...; Dancu I.F.- Cetăți...; cercetare și investigare realizată de sp. restaurator Annamaria Baciu, date din raportul de cercetare).

CAȚA (KATZENDORF),

p.m.d. 1400.

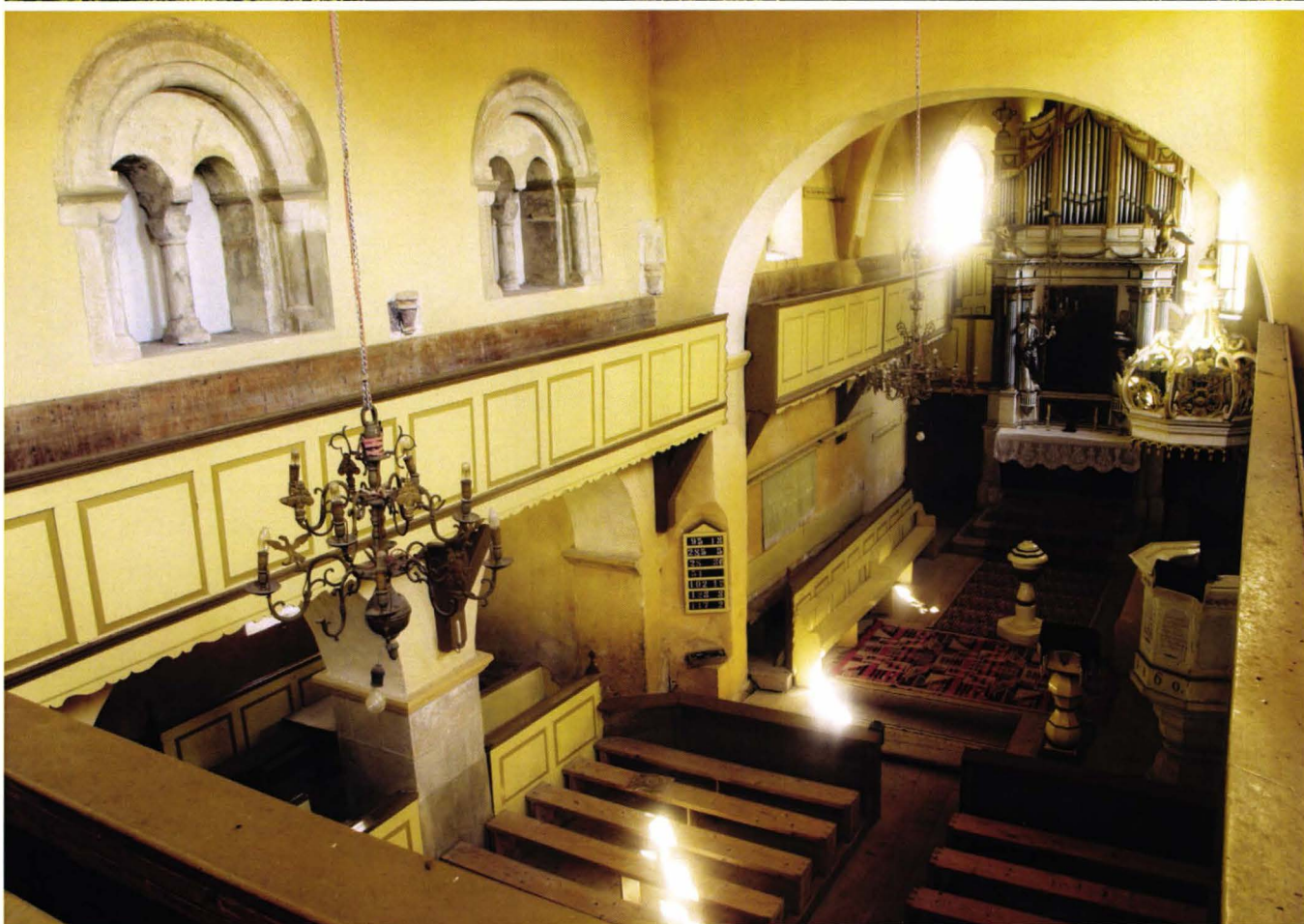
Cod. LMI-BV-II-a-A-11628. Ansamblul bisericii ev, fortificate.

Bazilică romanică trinavată, sec. al XIII-lea.

Cor pătrat cu ferestre laterale și o arcadă semicirculară în peretele de vest al navei, turn clopotniță separat de biserică, cu galerie de observație. Biserica s-a fortificat în sec. al XVI-lea. Incintă dublă și un Zwinger. Curtina interioară are patru turnuri, curtea exterioară din 1658 ridicată după invazia tătarilor este întărită cu două turnuri din care se mai păstrează turnul preotului cu o galerie de observație și acoperiș prismatic. Latura de nord mai păstrează două ferestre romanice bifore cu ancadrament din piatră.

(Fabini H.- Atlas....; Dancu I.F.- Cetăți.....)

CRÎȚ (KREUZ)/Brașov

p.m.d – 1322, feudă maghiară a regelui Ștefan al Ungariei.

Cod LMI BV-II-a-A-11661. Ansamblul bisericii ev. fortificate.

Crîț, Meșendorf și Cloașter sunt atribuite bisericii din Cârța cistercienilor .
Legendă: cruce pe un deal.

1474 – regele Matei Corvin face cadou acest teritoriu Bisericii Sf. Maria din Sibiu. 1496-1497, cele trei comune au un litigiu cu magistratul Sibiului. Biserica evanghelică este aproximată ca datare la sfârșitul sec. al XV-lea (probabil 1493). Noua biserică evanghelică este construită între anii 1810-1813, în stil clasicist, pe locul bisericii Sf. Cruce, aflată într-o precară stare de conservare și devenită neîncăpătoare. Ea este de tip sală, cu boltă semicirculară pe arce dublouri, plan dreptunghiular cu absidă semicirculară și turn clopotniță vestic, prezintă forme decorative ale barocului: pilaștri cu capiteliuri ionice, panouri decorative, etc.

În sec. al XV-lea a fost construit zidul de incintă circular prevăzut cu guri de tragere și nări de smoolă, pe latura sud-vest și cinci turnuri pătrate. Turnul de nord-est s-a prăbușit în 1925 și s-a reconstruit. În colțul de

sud-est este un turn cu poartă și două contraforturi. Pe latura de vest, nord-vest a fost construit un zid nou, al doilea circular cu guri de tragere.

În sec. al XIX-lea a fost dărâmat zidul circular interior și s-a construit un zid cu trei deschizături triunghiulare acoperite și transformate în hambare.

În 1908 s-a construit o intrare largă lângă turnul de vest, poarta morșilor.

În sectorul de sud s-a adăugat un zid liniar formând un Zwinger în unghi, numit parch, cum erau denumite Zwingerele din Cetatea teutonică.

(Fabini H.- Atlas....; Dancu I.F.- Cetăți.....)

DACIA (STEIN),

p.m.d.- sec. XII, 1309.

Cod LMI-BV-II-a-B-11666. Ansamblul bisericii ev. Fortificate.

BISERICĂ EV. FORTIFICATĂ, sec. al XIII-lea.

Bazilică cu trei nave. Corul cu boltă semicilindrică, cu nervuri dispuse în plasă, absidă pentagonală, 1500. Etape constructive: romanice, gotice. Fortificație patrulateră, sec. al XVI-lea, cu patru turnuri pătrate și al cincilea pe latura de nord, bastioane cu două niveluri. Incinta a fost prevăzută și cu drum de strajă. Bastion demolat în 1862. Interior biserică: strană 1570, tribune lemn pictate și strane în stil baroc popular, 1728.

(TMT. Jud. Brașov, 3.3.)

Zona Rupea

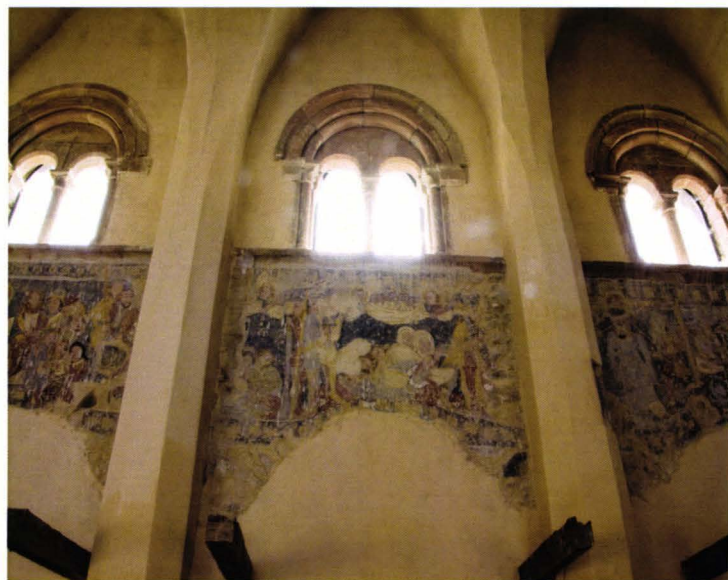
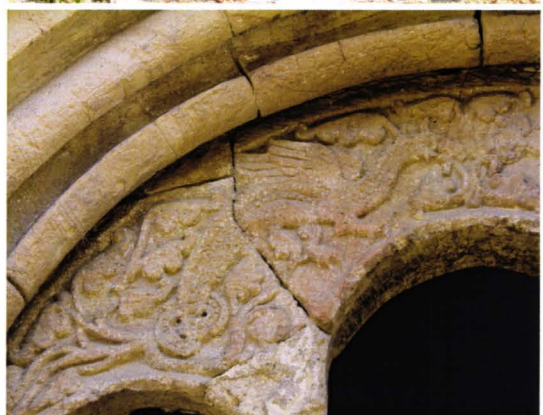
DRAUȘENI (DRAAS),

„Terra Daraus”, regele Andrei II

Cod. L. M. I. Bv – II-a-A-11672. Ansamblul bisericii ev. fortificate.

Bazilică romanică trinavată, sec. al XIII-lea, cu turn vestic masiv. Biserica se fortifică în 1500 când au fost înlăturate navele laterale și absida de est. Astăzi se mai revăd urmele ritmului de arce zidite. Deasupra corului s-a construit un etaj de apărare cu galerie de luptă din lemn. Elemente vizibile de arhitectură veche, colonete cu capiteli sunt zidite în zidurile bisericii actuale făcând dovada unei mici biserici din sec. al XII-lea. Incinta fortificată avea un plan poligonal, întărită cu șase turnuri. Pe suprafețele pereților navei centrale, nord și sud se mai păstrează fragmente de picturi murale de factură gotic-timpuriu, sec. al XIV-lea, în care se pot identifica pe latura de sud câteva scene: scene de judecată, trei regi sau crai, bărbați dormind, Răstignirea și Coborârea de pe Cruce (scene atribuite legendei Sf. Ecaterina). Portalul de vest împodobit cu capiteli cu frunze de acant și ciorchini de struguri, doi dragoni sau păsări fantastice așezați, ferestrele bifore din piatră sculptată, pilaștrii și colonete cu capiteli sunt cele mai valoroase și mai vechi elemente constructive de arhitectură romanică. Ultima restaurare care continuă, 2011-2013.

(Fabini H.- Atlas.....; Dancu I.F.- Cetăți.....)

JIBERT (SEIBURG),

sec. al XIII-lea, p.m.d. 1289.

BISERICĂ EV. FORTIFICATĂ, sec. al XIII-lea.

Bazilică cu turn clopotniță, 1250. Biserica a fost demolată în 1859 și reconstruită tip hală neogotică cu turn pătrat între anii 1868-1883. Incinta fortificată edificată în 1450 a fost demolată.

(TMT. Jud. Brașov, 3.3).

MERCHEAȘA (STREITFORT),

p.m.d. 1400.

Cod LMI-BV-II-a-B-11732 Ansamblul bisericii ev. fortificate.

Biserică romanică trinavată, sec. al XIII-lea, conservă din arhitectura originală nava principală și pătratul corului.

Biserica a fost fortificată în sec. al XV-lea, fiind configurată sub formă de biserică-sală prin zidirea arcadelor și demolarea colateralelor. Incinta fortificată a fost ridicată în sec. al XVI-lea, cu plan patrulater, fiind prevăzută la colțuri cu turnuri de apărare și două rânduri de guri de tragere, turnurile au acoperiș piramidal și pupitru fiind inscripționate cu datele, 1517 și 1541. În locul vechiului turn care s-a prăbușit a fost construit un turn clopotniță în vestul bisericii. Turnul de N-V a devenit bastionul slăninilor în 1800. Turnul de apărare din vest și turnul de S-V

au fost demolate în 1899 și s-a construit o școală. Biserica deține un clopot din 1570 turnat la Nürnberg de Georg Hörel, donat de primarul Rupei.

(Fabini H.- Atlas....; Dancu I.F.- Cetăți.....)

FIȘER (SCHWEISCHER),

p.m.d. 1385, 1452.

Cod LMI-BV-a-A-11698 Ansamblul bisericii ev. fortificate.

Biserică sală simplă, în stil gotic, sec. al XV-lea. Incintă fortificată edificată la sfârșitul sec. al XV-XVI-lea prevăzută cu galerie de strajă pentru apărare. Zidul de incintă era prevăzut cu două turnuri de apărare și era dublat în partea de sud-vest cu un Zwinger. Zidurile au fost demolate la sfârșitul sec. al XIX-lea. Turnul clopotniță a fost ridicat în 1862. Biserica a deținut un altar poliptic, deosebit de valoros, pictat între anii 1520-1522 în stilul goticului târziu și Renașterii timpurii, de pictorul Johann Stoss, fiul lui Veit Stoss, panourile altarului închis au fost pictate cu scene din viața Sf. Martin, central apare Iisus răstignit încadrat de cei patru evangheliști. Panourile altarului deschis au fost pictate cu scene din Patimile lui Iisus. Altarul se află la Sibiu din motive de siguranță și conservare.

(Fabini H.- Atlas....; Dancu I.F.- Cetăți.....)

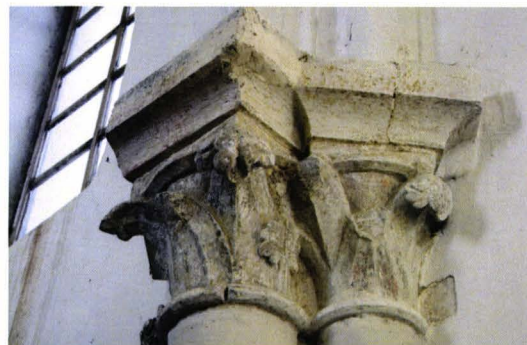
HĂLMEAG,

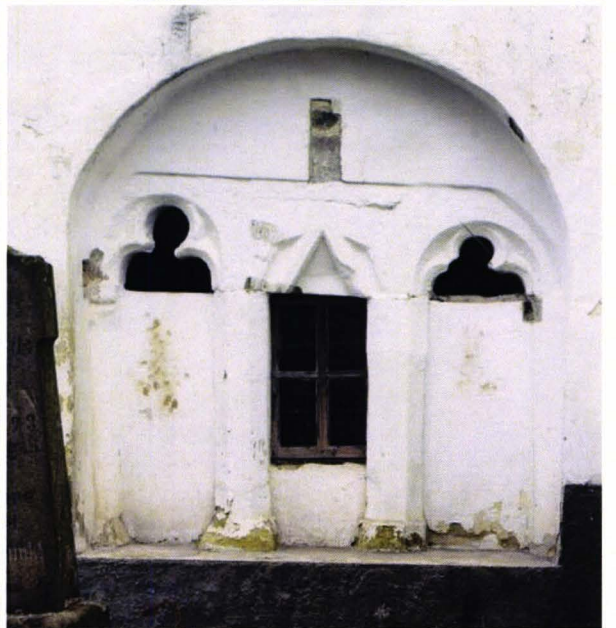
p.m.d. 1211, „Castrum Almagen” - diploma regelui Andrei II prin care donează Țara Bârsei Ordinului Cavalerilor Teutoni și Bula de Aur - 1222. Edificiu distrus de tătari în 1241. Zidul interior al bisericii inscripționat: "Fundata anno 1160 - 1190".

Cod LMI BV-II-a-A-11713. Ansamblul bisericii reformate.

Biserică bazilicală cisterciană, sec. al XIII-lea (1260). Edificiul are trei nave fără transept, cor, absidă poligonală, sacristie și vestibul. Corul prezintă o boltă sixpartită ca și la Cârța, ogive pe colonete și console. Cheia de boltă a corului este un relief sculptat în piatră cu chipul unui episcop. Consola de pe latura de nord prezintă o figură himerică gen sfinx, simbol al durabilității ctitorului. Consola de sud este decorată cu un tors contorsionat care sugerează susținerea greutății ogivelor boltii cu supradimensionarea mâinii, simbol al suferinței ctitorului în actul de creație. Aceste figurine sunt unice în arta medievală veche transilvăneană, cu analogii la catedrala din Naumburg. Portalul cu trei toruri retrase și capiteluri compun un semicerc, efect al romanului târziu. Torurile sunt decorate cu motive vegetale și palmete în torsadă. Analogii stilistice se întâlnesc în Bohemia, Moravia, Ungaria, Polonia de unde veneau mulți meșteri cistercieni. În urma cercetărilor stratigrafice au fost descoperite fragmente de frescă și colonete cu capiteluri vegetale cu urme de pictură. Consolele figurale și efigia episcopului prezintă de asemenea urme de pictură. În cimitirul bisericii se află două opere de artă sculptate în marmură: statuia cu bustul împărătesei Austro-Ungariei, Sissi din 1906 și cavoul judeului primar al Brașovului, Michael Fronius, 1749, fiu al familiei nobile Fronius, mort din cauza epidemiei de pestă.

(Fabini H.- Atlas....; Dancu I.F.- Cetăți.....)

HOMOROD(HAMRUDEN)

p.m.d. 1400

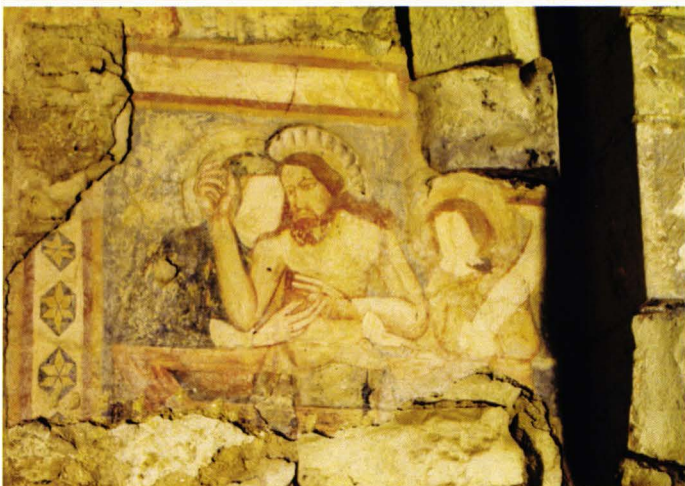
COD LMI BV-II-a-A-11722 Ansamblul bisericii ev. fortificate.

Biserică romanică tip sală, sec. al XIII, Sf. Petru. Turn donjon de plan pătrat, piatră, opt nivele. Ultimul nivel era pentru apărare și observație, cu galerie din lemn. Turnul bisericii cu h -28 m, ridicat în 1623, a ars în incendiu și a fost refăcut conform inscripției în 1626. Biserica a fost fortificată în sec. XV-XVI-lea cu dublă incintă. Zidul de apărare de plan rectangular este întărit cu turnuri de colț. Curtina interioară este înconjurată de un al doilea zid de apărare formând un Zwinger. În cor apar picturi murale, sec. XIII-XIV-XV, cu elemente romanice și gotice: Iisus în glorie, cei doisprezece apostoli. Iisus crucificat, Iisus cu Maria. Pe latura de vest este construit un turn poartă. Incinta era prevăzută cu o galerie de strajă cu două nivele. Pe latura de nord-vest este construit un turn -1657 de plan pentagonal, patru nivele, galerie de apărare, acoperiș șindrilă, inscripționat în latină. Biserica are corul inclus în parterul turnului de est. Corul este boltit în cruce pe ogive și se prelungeste cu o absidă semicirculară. Pictura este romanică și gotică, se mai păstrează fragmente cu tema Christ pe curcubeu înconjurat

de simbolurile evangheliștilor, Iisus flancat de Maria și Ioan, registru inferior cu cei doisprezece apostoli cu peisaj arhitectural, turnulețe și cruci. Tema aparține Judecării de apoi, frecventă în apus. Stil de tranziție liniar narativ, predilect popular în Transilvania în sec. al XIV-lea, zugrăvi peregrini au făcut legătura cu apusul Europei. Peretele de sud al corului mai păstrează fragmente cu picturi murale din ciclul Patimilor lui Iisus de influență italiană. Pe latura de nord a corului se mai văd două straturi consecutive ale picturii "Vir dolorum", spre care se înclină Maria cu gestică de atingere a mâinilor, înger cu filacteră. Christ răstignit, apare în partea inferioară, al treilea strat pictural, 1520. La interiorul bisericii se află strane din lemn pictat, în stilul barocului floral transilvănean precum și un tavan casetat din lemn pictat cu flori, 1800, un amvon cu baldachin pictat și inscripționat cu versete biblice.

(Fabini H.- Atlas....; Dancu I.F.- Cetăți.....)

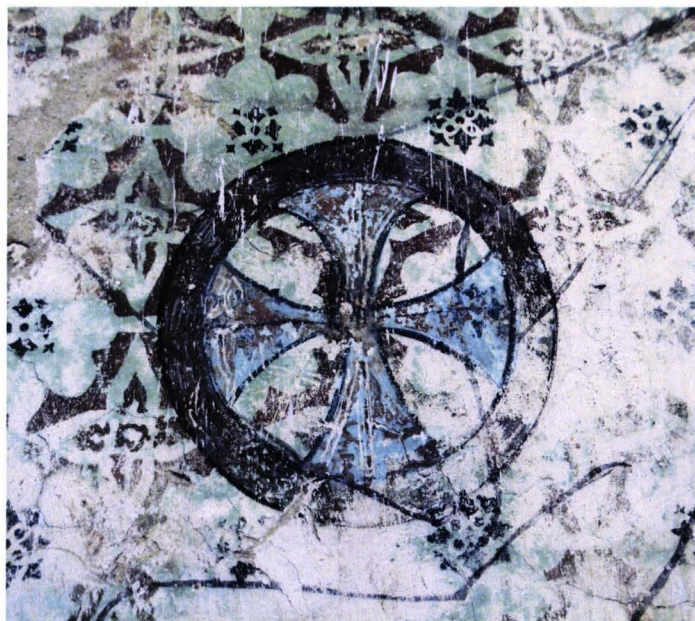
MEȘENDORF (MESCHENDORF)

p.m.d. 1322.

Cod. LMI-BV-a-A-11734 Ansamblul bisericii ev. fortificate.

În sec. al XIV-lea a fost construită biserica-sală în stil gotic timpuriu împreună cu turnul de vest. În 1495 a început construcția zidului de apărare și turnurile cu acoperiș piramidal. În 1495 a fost construit deasupra navei și a corului un nivel de apărare cu galerii de luptă din lemn. În 1958, turnul de sud-vest a fost demolat. Altarul triptic cu două aripi mobile și două fixe a fost realizat conform unui altar mai vechi în 1653. Johannes Hahn din Sibiu amplasează orga în 1765 care a fost înlocuită în 1914 cu o orgă cu 9 registre. Cu prilejul restaurării bisericii și incintei între anii 2008-2011 au fost descoperite la interior fragmente de pictură murală datând probabil din sec. al XIV-lea. Pe suprafața peretelui de nord al absidei altarului a apărut reprezentarea unui cavaler în armură cu draperie, țesătură brocart și un medalion cu nimbul cruciger, probabil făcând parte dintr-o scenă cu personaje în armură. Pictura murală este realizată în tehnica „Al secco”, pictură pe tencuială uscată, specifică mediilor apusene. Zidul de incintă construit din piatră de râu în 1495 este prevăzut cu două turnuri de apărare cu câte trei etaje în colțul de sud-est și respectiv în sud-vest. În sec. al XVI-lea, pe laturile de vest, sud și est a fost adăugat un zid exterior prevăzut cu guri de tragere care formează un bastion. În 1888 o parte din zidul exterior și turnul zidului interior din colțul de sud-est au fost demolate.

(Fabini H.- Atlas....; Dancu I.F.- Cetăți.....; Raport de cercetare întocmit de sp.restaurator Annamaria Baciu)

ROADEȘ (RADELN),

p.m.d. 1356

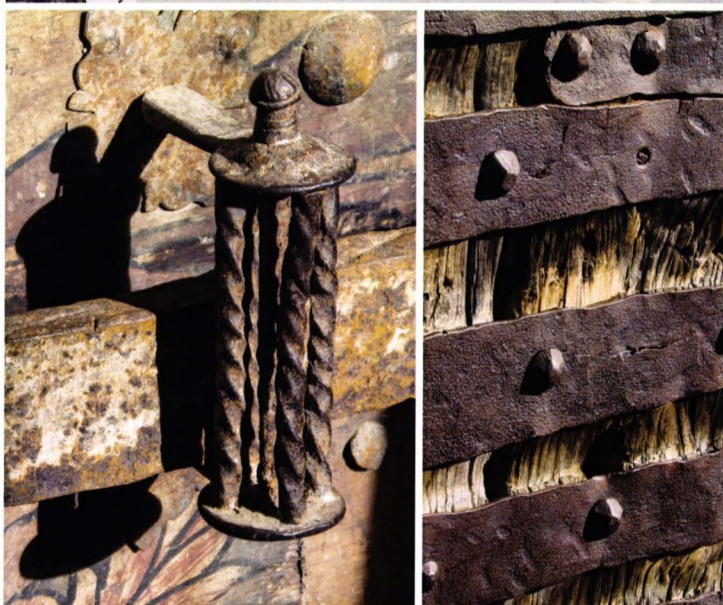
Cod LMI 2010- BV-II-m-A-11766. Ansamblul bisericii ev. fortificate.

Biserică evanghelică gotică, a doua jumătate a sec. al XIV-lea cu turn clopotniță. În sec. al XV-lea turnul a fost distrus de turci. Cetatea și turnul au fost refăcute în 1494. Turnul a primit acoperiș piramidal, guri de tragere, cu o bază masivă și o înălțime de 42 m, fiind destinat funcției de apărare și observație. Sala bisericii a fost ridicată cu 2 m și întărită cu grinzi. Corul, boltă cu nervuri a fost prevăzută cu o galerie de apărare din lemn. 1526- lângă cor se construiește sacristia și o ușă din fier ghintuit. Intrarea în biserică se făcea prin latura de sud, portalul de vest fiind zidit. Latura de nord prezintă urme de pictură murală atribuite lui Joh. Rösler-1680, repictată în 1753. În urma lucrărilor de restaurare la interior, din vara și toamna anului 2012 au fost scoase la iveală valoroase fragmente de pictură murală cu teme biblice, datând probabil din sec. al XV-lea. Una din cele mai valoroase opere de artă de patrimoniu e reprezentată de altarul gotic pictat pe lemn de maestrul Christian din Sighișoara, elevul lui Johann Stoss în 1533. Unii cercetători spun că pictura este mai veche, de la jumătatea sec. al XV-lea. El se găsește acum în Muzeul din casa parohială din Sibiu. Temele biblice sunt reprezentate pe opt panouri când

altarul este închis, cu scene din patimile lui Iisus. Când altarul este deschis, central apare Sf. Ioan Botezătorul cu Sf. Ioan Evanghelistul, din lemn sculptat, pictat și patru panouri cu scene din viața celor doi apostoli. Biserica a fost fortificată la sfârșitul sec. al XV-lea și în sec. al XVI-lea cu un zid poligonal întărit cu cinci turnuri de apărare, cu trei nivele, de formă pătrată. Turnul principal din partea de vest era prevăzută cu un vestibul ai cărui pereți prezintă patru deschideri în ogivă. Biserica a fost restaurată între 1819-1821, partea de sud și de nord a incintei a fost dărâmată în 1854.

(Fabini H.- Atlas....; Dancu I.F.- Cetăți.....)

TICUȘU VECHI (DEUTSCH TEKES),

p.m.d. 1373

Cod LMI-BV-II-a-B-11732 Ansamblul bisericii ev. fortificate.

Construcția bisericii a fost finanțată de casieria celor 7 Scaune în 1494, 1520, 1550. În locul vechii biserici a fost ridicat un nou edificiu de cult. În timpul cutremurului din 1802 s-au prăbușit turnul bisericii, bolta acesteia precum și zidul de incintă. Între 1804-1806 a fost construit turnul clopotniță. În vestul bisericii turnul are acoperiș piramidal și ferestre în formă de semicerc orientate către trei laturi. Acoperișul are deasupra un turnuleț poligonal cu vârf și un capitel. Între 1823-1827 s-a construit o nouă biserică de către constructorul Michael Schneider din Mergeln. Este o biserică sală cu turn clopotniță. Corul are un plan trapezoidal. Pe perețele vestic sunt zidite galerii. Altarul provine din 1772 fiind construit în stil baroc târziu cu elemente de rococo de Johann Folbarth din Sighișoara. Incinta bisericii are forma unui patrulater neregulat. Zidul de 8 m înălțime cuprinde la fiecare colț câte un turn. După cutremurul din 1802 a fost refăcut frontul de vest al zidului în 1803. Turnul din sud-est a fost înlocuit cu edificiul unei școli în 1895. Latura de nord a zidului a fost prevăzută cu două rânduri de guri de tragere. Din vechea centură de ziduri se mai păstrează laturile de nord și de vest.

(Fabini H.- Atlas....; Dancu I.F.- Cetăți.....)

UNGRA (GALT),

p.m.d. 1211

COD LMI- Bv-II-a-B-11836 Ansamblul bisericii ev. fortificate.

Biserică bazilică romanică trinavată cu turn vestic de observație, construită în sec. al XIII-lea, „Sf. Andrei”.

Din perioada veche se mai păstrează Portalul de Vest și arcadele care despart nava principală de laterale.

Incinta bisericii a fost întărită cu două turnuri și un turn de observație și apărare de plan pentagonal prin care se făcea accesul.

Portalul bisericii este din piatră sculptată cu coloane în retragere și arcadă semicirculară, tip romanic.

Două pietre sculptate în formă de capete de leu provenite dintr-un castru roman din apropiere se regăsesc pe aleea intrării în biserică.

(Cercetări arheologice efectuate de arhg. Radu Popa și Radu Ștefănescu, Campania 1979-1980; Fabini H.- Atlas.....)

VISCRI (DEUTSCH WEIßKIRCH)

patrimoniu UNESCO, 1999

Cod LMI 2010- BV-II-a-A-11843. Ansamblul bisericii ev. fortificate.

Inițial a existat o capelă între anii 1100-1120. Sașii au construit o galerie de vest, cu patru coloane, bolți cu arcade, capiteli de tip romanic în sec. al XIII-lea. În sec. al XIV-lea au fost prelungiți pereții laterali, s-a format un cor trapezoidal întărit cu șapte contraforturi. În prima jumătate a sec. XVI-lea au fost construite fortificațiile bisericii întărite cu două turnuri, două bastioane pe latura de sud-est și turnul de apărare cu cinci nivele. Biserica a fost prelungită spre vest și a primit un portal cu ancadrament gotic.

1715 – zidul de vest a fost întărit cu un contrafort. În 1743 a fost construită sacristia în partea de nord a corului și forma semicirculară a arcului de triumf.

Din sec. al XIII-lea se mai păstrează construcția de piatră pe latura de sud, est și nord-est. Turnul de poartă a fost construit cu patru nivele și două contraforturi care întăreau în interior și exterior colțurile turnului. Între turnul de sud și turnul porții exista o galerie pentru trecere. În

nord-vest a fost construit un zid întărit cu două turnuri ieșite în afară.

În 1630 a fost construit turnul de nord cu trei nivele de către arh. Joh. Hartmann.

1648-1649 a fost construit turnul de vest cu patru nivele. Comunicarea se făcea prin galerii la nivelul trei.

În sec. al XVIII-lea cetatea a fost împrejmuțată cu încă un zid.

Între 1970-1971 a fost executată o restaurare completă.

*(Fabini H.- Atlas...; Dancu I.F.- Cetăți...;
I.N.P.- România.Patrimoine Mondial.)*

BĂRCUT (BEKOKTEN),

sec. al XII-lea, p.m.d. 1206, 1370.

Cod LMI BV-II-a-B-11603. Ansamblul bisericii ev. fortificate.

Biserică evanghelică fortificată, sec. al XIV-lea și al XV-lea, 1845-1847. Biserică cu sală dreptunghiulară și bolți, arce dublouri, pilaștri. Sala construită din cărămidă și piatră pe soclu din piatră. Cele cinci travee sunt acoperite cu bolți à vela pe șase arce dublouri. Sala are trei accese. Turnul din Bărcut înglobat bisericii, arhitectură veche cca. 1280, are un acoperiș piramidal, galerie lemn, șarpantă lemn - 1622. Incinta fortificată a fost edificată în sec. al XV-XVI-lea. După G.D. Teutsch turnul din Bărcut face parte din categoria donjoanelor romanice din sec. al XIII-lea.

(TMT. Jud. Brașov, 3.3)

CINCU (GROßSCHENK),

p.m.d.-1329, scaun administrativ 1359.

Cod LMI BV-II-a-A-11639, Ansamblul bisericii ev. fortificate

Biserică evanghelică fortificată, sec. al XIII-lea, „Sf. Maria”.

Bazilică cu trei nave, absidă poligonală, bolți în cruce cu nervuri, turn clopotniță pătrat cu cinci nivele. Portal romanic.

Etape constructive: romanic, gotic, 1500-1526, sec al XVIII-lea, 1813-1815.

Cea mai mare bazilică romanică cu turn clopotniță și două turnuri laterale cu trei etaje, două etaje au fost pictate pe latura de est. În sec. al XVI-lea basilica a fost modificată pentru scopuri de apărare. Turnul de est inscripționat cu data 1498-1499. Turnul central cu o circumferință de 11 m, are la bază vestibulul, etajul VI având funcție de galerie de apărare și observație. Blazon cu cruce lângă arcada turnului. Portal cu capiteli decorative. Corul, nava centrală și două etaje ale turnurilor laterale au fost pictate. 1522-1526 biserica a fost fortificată pentru apărare, tavanul plat al navei a fost înlocuit cu arcaturi în stea, cu nervuri. Peretele de sud al navei centrale prevăzută cu ferestre gotice. Corul a primit un etaj de apărare montat pe contraforți. În 1773 s-a deschis portalul de vest

care fusese zidit și s-au făcut două intrări cu ogivă în vestibulul navei centrale.

1789- incendiu distrugător. 1791- se reface turnul. Cele patru turnulețe de colț sunt ridicate înainte de 1746. La interior biserica prezintă balcoane, balustrade din fier forjat, sec. al XVIII-lea cu embleme de breaslă. Altarul este pictat cu teme biblice: necredința apostolului Toma, Sf. Cristofor și adorația păstorilor. Altarul a fost cumpărat de la Moșna și este semnat: Vincentius Faciebat, 1521, maestru sibian. Incinta fortificată este dublă, construită în sec. al XVI-lea și demolată în 1896. Ea era prevăzută cu turn bastionar, cortine și cinci turnuri din care astăzi se mai vede doar bastionul mare din sud. Matei Corvin permite în 1484 ca în timp de război jumătate din bărbajii din Cincu să rămână acasă pentru apărarea cetății, situație confirmată și în 1492 și 1516.

(TMT. Jud. Brașov , 3.3.; Kertesz-B.A.- Un important mon. de artă medievală de la Cincu, 1979-1980)

CINCȘOR (KLEINSCHENK),

p.m.d.1337.

Cod LMI BV-II-a-A-11634. Ansamblul bisericii ev. fortificate.

Localitate cunoscută și pentru descoperirile arheologice care au evidențiat așezarea, castrul roman, Cohorta II Flavia Bessorum, pe malul Oltului.

Biserică evanghelică fortificată sec al XIII-lea, terminată în 1421.

Edificiul este format dintr-un corp pentagonal cu bolți în cruce și arcaturi din piatră în partea de est. Nava centrală a fost inițial o construcție cu bolți în cruce și arcaturi din piatră, astăzi prezentând doar un tavan plan.

Pe latura de vest se află un turn masiv. Sala bisericii era legată de curtea parohială printr-un tunel spre nord care s-a surpat. Turnul, cu acoperiș piramidal, prezintă la etajul cinci o galerie de apărare și observație.

Construit în 1421 a fost prevăzut la sfârșitul secolului al XV-lea cu creneluri și guri de tragere. Câteva inscripții arată că el a fost reparat în 1677, 1761, 1840, 1869. Platformele de apărare au fost din lemn până în 1500.

Zidul de incintă de formă poligonală datează de la jumătatea secolului al XV-lea. Zidul a fost dublat pe latura de sud, întărind fortificația cu un Zwinger. Cortina interioară a fost fortificată cu patru turnuri pătrate.

Zidul de nord și sud era prevăzut cu galerii de apărare, nișe late, arcade rotunde, guri de tragere. Accesul era blocat prin hersă la turnul din vest. În partea de sud se văd două nări de smoolă și două capete de lei din piatră, romane, zidite. Turnul din partea de sud-vest era prevăzut de asemenea cu hersă și nări de smoolă.

(Fabini H.- Atlas....; Dancu I.F.- Cetăți.....)

RODBAV (ROHRBACH),

sec. al XII-lea, p.m.d. 1337.

Cod LMI BV-II-a-A-11767. Ansamblul bisericii ev. fortificate.

Biserică evanghelică fortificată, sec. al XII-lea, sec al XV-lea.
Bazilică cu nave laterale, absidă polygonală și turn clopotniță.
Elemente de referință: turnul - 1260, portalul romanic cu colonete și capitule cubice, acoperișul - 1642, ferestre bifore cu ancadrame.
Fortificații sec. al XV-lea, incintă patrulateră de piatră cu două turnuri.
1676 - nava centrală este boltită și portalul de vest obturat, acoperit cu un contrafort. 1834 - reconstruit corul în forma actuală și pe latura de sud se atașează două travee boltite. 1965-1971 DMI, în cadrul lucrărilor de restaurare la turn, descoperă și pune în valoare portalul de vest.

La interior, biserica posedă o strană din sec. al XVII-lea, altar- sec. al XVIII-lea, potir gotic - sec. al XV-lea, orgă - 1840.

(TMT. Jud. Brașov, 3.3).

SELIȘTAT (SELIGSTADT),

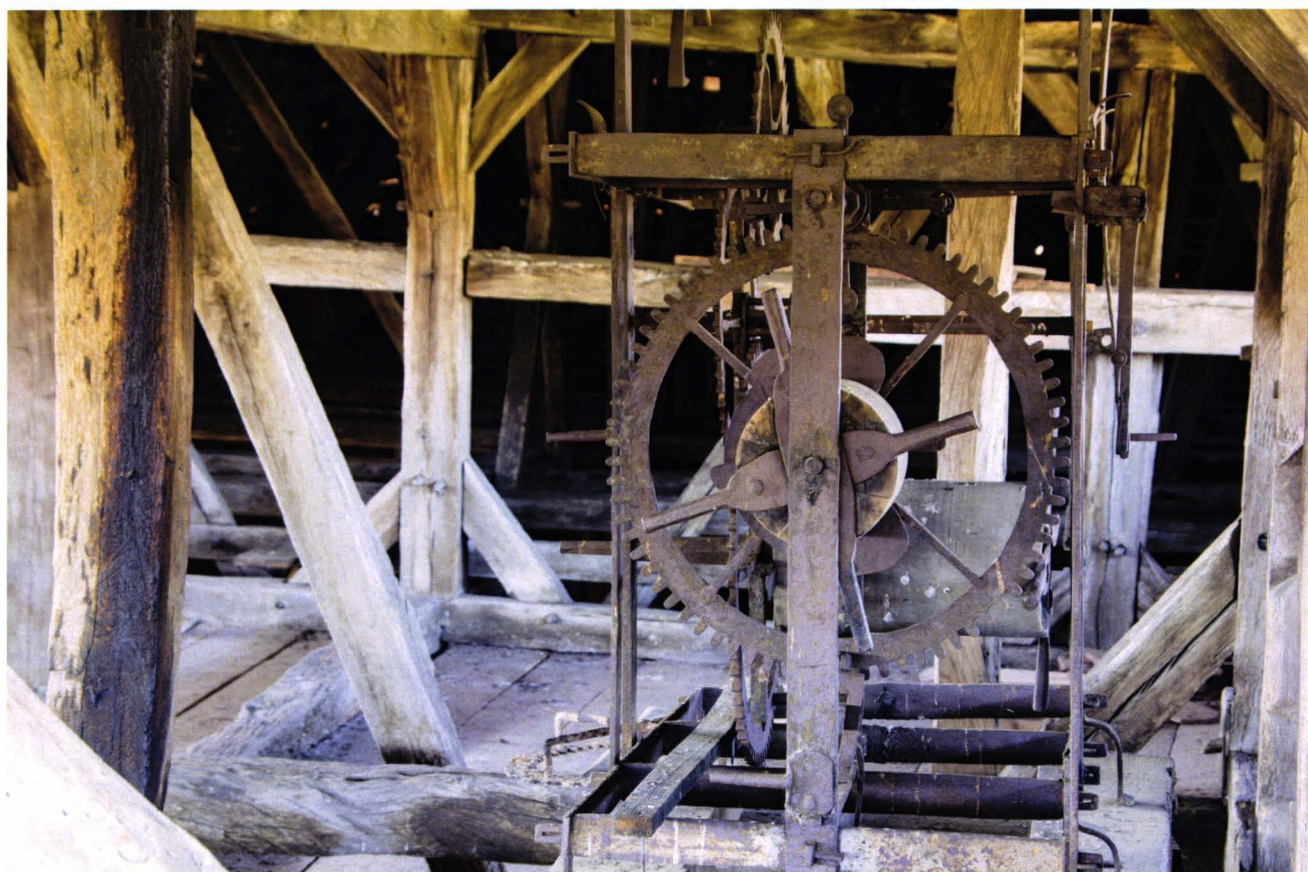
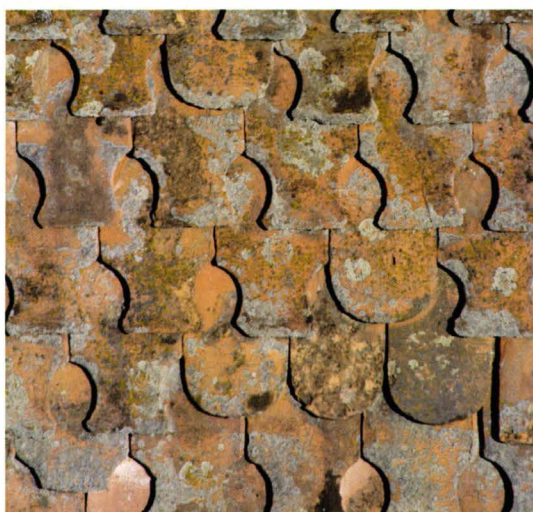
sec. XII-XIII, p.m.d. 1206.

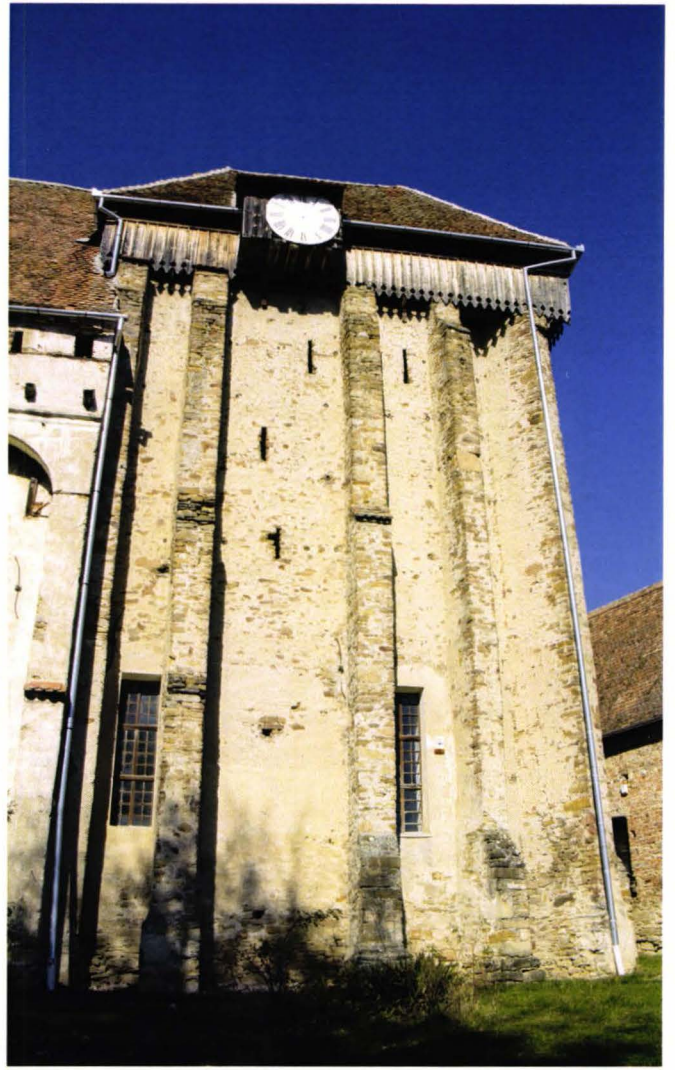
Cod LMI BV-II-a-A-11818. Ansamblul bisericii ev. fortificate.

Biserică evanghelică fortificată, sfârșitul sec. al XIII-lea și prima jumătate a sec. al XIV-lea, gotic timpuriu - „Sf. Nicolae”. Biserică sală, cor alungit, absidă poligonală, boltă cu nervuri în rețea, cor fortificat prin construirea turnului cu patru nivele, galerie de apărare și observație, acoperiș în patru ape, învelitoare ceramică. Incintă fortificată, 1500–1525. Edificarea bisericii tip fortăreață s-a datorat multiplelor invazii turcești. Două corpuri distincte, unul mai vechi construit din piatră cu contraforturi, guri de tragere, galerie de apărare și observație, învelitoare țiglă, cu acces pe latura de nord pe o scară batantă și un scripete pentru ridicarea materialelor, proviziilor și a celor întârziați în momente de asediu. Între cele două corpuri a existat o fântână din care se aprovizionau cu apă cei asediați. Sarpanta este o capodoperă de artă constructivă prin fesătura grinzilor. O construcție foarte valoroasă, vecină edificiului este Casa fructelor ridicată în sec. al XVI-lea pentru completarea sistemului defensiv al comunității îndeplinind funcții de refugiu, atunci când populația a sporit și biserica a devenit neîncăpătoare și pentru stocarea proviziilor. Construcția este din

cărămidă și piatră, prevăzută cu guri de tragere. 1848- înlocuirea boltii în rețea cu bolta actuală. 1883- lucrări de restaurare la turn, inscripționat pe grindă. Sfârșitul sec. al XIX-lea demolarea incintei. În prezent biserica are un cor cu trei travee delimitate de arce dublouri pe console acoperite cu bolti.

(TMT. Jud. Brașov, 3.3)

ȘOARȘ (SCHAROSCH),

sec. XII, p.m.d. 1206.

Cod LMI Bv-II-a-A-11827. Ansamblul bisericii ev. fortificate.

Biserică evanghelică fortificată, sec. XV-XVI, „Sf. Nicolae”.

Inițial, biserică tip sală, cor dreptunghiular și absidă poligonală, turn clopotniță. Navă cu trei travee, prevăzută cu galerie de apărare.

Incintă fortificată dreptunghiulară întărită cu șase turnuri și turnuri bastionare. Incinta a fost demolată la sfârșitul secolului al XIX-lea.

1776 și 1780- lucrări de renovare la turn.

1806- modificare bolți navă. 1967-1970, lucrări de consolidare navă și turn.

(TMT. Jud. Brașov, 3.3)

FELMER (FELMERN),

p.m.d. 1205 „villa Welmer”.

Mențiuni documentare: 1455, 1494, 1500, 1534, etc.

COD LMI- Bv-II-a-B-11697 Ansamblul bisericii ev. fortificate.

Biserica a fost construită în secolul al XIII-lea, de tip bazilică romanică cu cor quadrat. Turnul clopotniță a fost terminat în anul 1794 și renovat în 1866. La 1800 biserica primește o nouă boltă și un nou arc de triumf. Biserica a fost fortificată în secolul al XVI-lea cu o incintă poligonală întărită cu două turnuri de apărare pe latura de nord cu acoperiș piramidal și două bastioane pe latura de sud. Ulterior ele au primit funcțiuni pentru depozitarea cerealelor și conservarea slăninilor. În secolul al XIX-lea, clădirea din incinta de sud a fost transformată în școală. Astăzi ansamblul medieval se află în stare de degradare avansată.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Antoni Erhard, „Die Großschenkler Kirchenburg” (Biserica Cetate de la Cincu), Buc.1982
- Antoni Erhard, „Kirchenburg in Rohrbach” (Biserica Cetate din Rodbav), 1980
- Binder Gerhardt, „Die Kleinschenkler Kirchenburg” (Biserica Cetate de la Cincșor), 1976
- Dancu I. Fabritius, „Cetăți țărănești săsești din Transilvania”, Sibiu, 1980.
- „Die Dörfer des Burzenlandes”, (Satele Jării Bârsei), Brașov, 1929.
- Horwath Walter, „Siebenbürgisch – sächsische Kirchenburgen”, (Biserici cetăți ale sașilor din Ardeal); Sibiu, 1940;
- „Die Seligstädter Kirchenburg” (Biserica Cetate din Selisțat), 1930
- Institutul Național al Patrimoniului
coordonatori: prof.dr.Dan Lungu, prof. dr. Tereza Sinigalia
„România, Patrimoine Mondial, World Heritage. Patrimoine saxone de Transylvanie. Saxon Heritage in Transylvania”, (România, Patrimoniul mondial. Patrimoniul săsesc din Transilvania), București, 2010.
- Institutul Național al Patrimoniului
Revista Monumentelor Istorice
- Fabini Hermann, „Atlas der siebenbürgisch-sächsischen Kirchenburgen und Dorfkirchen” (Atlasul bisericilor cetăți și biserici săsești), Band 1,2, Sibiu -Heidelberg, 1999, 2002.
- Georg Gerster, Martin Rill, „Siebenbürgen im Flug” (Transilvania în zbor), München, 1997; „Priviri asupra trecutului României”, Sibiu, 2007
- Jenei Dana, „Pictura murală a capelei „Corpus Christi” din Sânpetru” jud. Brașov, 1995.
- Kertesz – Badrus, Andrei, „Un important monument de artă medievală de la Cincu” (altar poliptic), 1979-1980
- Martin Eichler, Georg Gester, Hans Bergel, Heinrich Lamping, Martin Rill, „Das BURZENLAND, Städte, Dörfer, Kirchenburgen”, (Țara Bârsei, orașe, sate, cetăți) München, 1999.
- Richter Gisela și Otmar, „Siebenbürgische Flügel- Altäre” (Altare poliptice transilvănene), 1992.
- Roth Victor, „Geschichte der deutschen Baukunst in Siebenbürgen” (Istoria arhitecturii germane din Transilvania), Strassbourg, 1905.
- dr. Salvan Florin, dr. Florea Costea, „Civilizație și Continuitate românească în Țara Bârsei”, 1999.
- Teutsch Friedr., „Geschichte der Evangelischen Kirche im Siebenbürgen” (Istoria bisericilor evanghelice în Transilvania), Sibiu, 1922.
- Topografia monumentelor din Transilvania. Județul Brașov 3.3/ 3.4
colectiv specialiști: editat de Cristoph Machat, Sibiu/Insbruck, 1995, Heidelberg, 2002.
- Treiber Gustav, „Mittelalterliche Kirchen in Siebenbürgen” (Biserici medievale din Transilvania), 1971.

ABREVIAR

- (Dancu I.F.- Cetăți.....) - Dancu I. Fabritius , „Cetăți țărănești săsești din Transilvania”, Sibiu, 1980.
- (Fabini H.-Atlas....):- Fabini Hermann, „Atlas der siebenbürgisch-sächsischen Kirchenburgen und Dorfkirchen” (Atlasul bisericilor cetăți și biserici săsești), Band 1,2, Sibiu -Heidelberg, 1999, 2002.
- (TMT BV 3.3./3.4.)- Topografia monumentelor din Transilvania. Județul Brașov 3.3./ 3.4. colectiv specialiști: editat de Cristoph Machat, Sibiu/ Insbruck, 1995, Heidelberg, 2002.
- p.m.d.- primele mențiuni documentare

ISBN: 978-606-8582-03-0

<https://biblioteca-digitala.ro>